

Hospodářská politika II

ORGANIZACE SEMINÁŘU:

Témata seminářů jsou praktickými aplikacemi vztahujícími se k přednáškám. Každý seminář má hlavní téma a k němu máte vypracovat referát, na jeden z dílčích pohledů, které se k danému tématu vztahují. Cílem je dobrat se na praktickém případě zhodnocení vybrané oblasti hospodářské politiky, tudíž určit nejenom pouze přínosy daného opatření, ale i jeho náklady, případně možné alternativy. Referáty k danému tématu by měly mít rozsah **dvě až tři strany A4**. Obsah referátu by měl zapadat do celkové koncepce daného tématu (viz ostatní referáty). **Referáty je potřeba mi zaslat do odevzdávacího boxu minimálně dva dny předem.** Cvičení se pak skládá z prezentace a obhajoby nejvydařenějších příspěvků. Smyslem referátů není zavalit mě i ostatní záplavou čísel, faktů a převzatých dokumentů. Nikdo nečeká, že se komplexně vypořádáte s problémem, kterému se věnují desítky či stovky lidí. Co se od Vás čeká že projevíte schopnost se k tomuto problému nějak vyjádřit, okomentovat ho či k němu zaujmout stanovisko. V každém případě u referátů preferuji fundovanost, zajímavost, vlastní názor a neotřelé pohledy před deklamováním frází a kopírováním webu. Vybraná témata jsou dostatečně kontroverzní, tudíž se domnívám, že není důvod k tomu, aby referáty zoufale nudily. Tudíž přeji hodně zdarů!

Zdeněk Tomeš
tomes@econ.muni.cz

1. POPULAČNÍ POLITIKA

(aneb stárneme a vymíráme)

Za posledních patnáct let došlo v české populaci ke dvěma výrazným změnám. Za prvé silně poklesl počet narozených dětí¹, úroveň porodnosti se u nás dostala na jednu z nejnižších hodnot na světě a za druhé se prodloužila průměrná délka života². Tyto dva jevy dohromady způsobují, že česká populace stárne (=zvýšuje se její průměrný věk) a současně se zmenšuje (=vymírá, protože počet zemřelých přesahuje počty narozených). Těmto jevům je v médiích i politice věnována široká pozornost, protože mají zásadní důsledky pro fungování a financování velkých systémů hospodářské politiky, především v oblasti důchodů, zdravotnictví, školství a trhu práce. V drtivé většině interpretací je proces demografického stárnutí a zmenšování populace interpretován výrazně negativně a jako možnost zvrácení tohoto jevu jsou v zásadě možné dvě politiky: proimigrační (podpora přistěhovalců) a pronatalitní (podpora porodnosti). Přičemž preferována je obvykle ta druhá, ať už ve formě snahy přímo ovlivnit počty narozených dětí (porodné, přídavky na děti) anebo ve formě širším způsobem pojaté rodinné politiky (novomanželské půjčky, podpora bydlení mladých rodin, atd...).

Tipy na referáty:

1. Jaké jsou příčiny poklesu počtu narozených dětí v ČR?
2. Lze hospodářskou politikou změnit počty narozených dětí v ČR?
3. Jakou podobu by měla mít rodinná politika a jak by ji stát měl prosazovat?
4. Jak proti sobě posoudit nároky důchodců a mladých rodin?
5. Podporovat rodiny s dětmi? Jestliže ano, jak? Dávkově, daňově?

Tabulka: Věková skladba ČR; podíly na celkové populaci

	65+	15-64	0-14
CR 1950	8,3 %	67,6 %	24,1 %
CR 1961	9,5 %	65,1 %	25,4 %
CR 1970	12,1 %	66,7 %	21,2 %
CR 1980	13,4 %	63,1 %	23,5 %
CR 1991	12,6 %	66,4 %	21,0 %
CR 2001	13,8 %	70,0 %	16,2 %

Zdroj: ČSÚ

¹Počet živě narozených dětí v ČR průběžně klesal z počtu 130.564 v roce 1990 na 90.715 roku 2001, a to za situace, kdy se v nejplodnějším období objevily mimořádně početné populační ročníky narozené v 70-tých letech. Úhrnná plodnost (total fertility rate) poklesla hluboko pod míru reprodukce na hodnotu 1,2, což nás řadí na jedno z posledních míst v celosvětových statistikách.

² V roce 2001 měli v ČR muži při narození naději na dožití 72,1 let, ženy 78,4 let. Za posledních deset let (1991-2001) se tak u nás prodloužila střední délka života zhruba o čtyři roky u mužů a o tři roky u žen. Ovšem přes tento trend stále zaostáváme v délce života za nejnádhlejšími zeměmi. V EU dosahuje tento ukazatel hodnot 74,9 pro muže a 81,2 pro ženy

2. BYTOVÁ POLITIKA (je v ČR dost bytů?)

Jsou dva možné pohledy na problematiku bydlení. První tvrdí, že bydlení je věcí veřejnou, o jehož kvantitu, kvalitu a dostupnost se stát má zajímat. Druhým pohledem je názor, že zajištění bydlení je převážně věcí každého jednotlivce a role státu je zde marginální. V takovém pohledu pak žádná bytová politika neexistuje. Jestliže existuje pak se alespoň částečně přikláníme k prvnímu tvrzení. Ovšem v takovém případě je nutné stanovit co je cílem bytové politiky, protože možné cíle (kvalita, kvantita, nízké ceny, dostupnost pro mladé rodiny) jsou ve vzájemném konfliktu a není možné je současně naplňovat všechny. Jestliže je takový cíl stanoven, pak je možné se ptát, zda vůbec a jak efektivně jej použité nástroje naplňují. Těmito nástroji jsou:

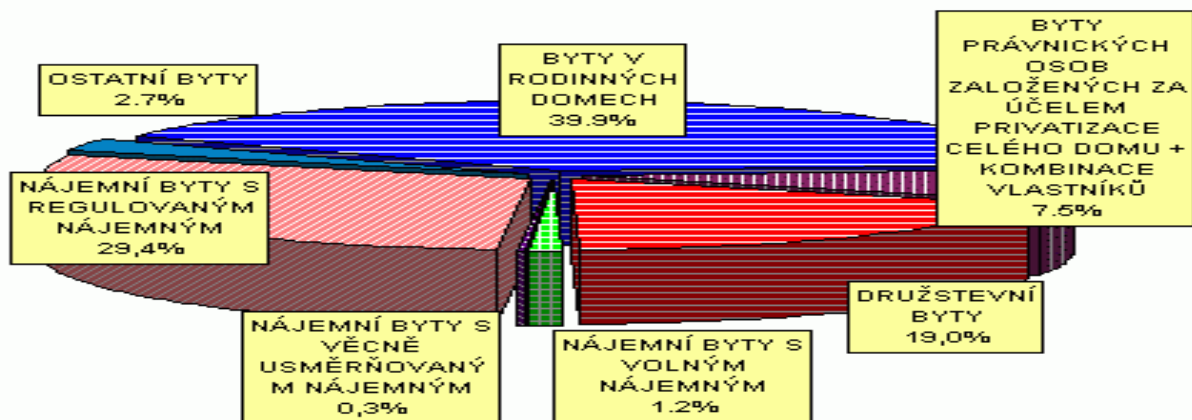
- regulace nájemného
- stavební spoření
- státní dotace na výstavbu
- projekty komunální bytové výstavby.

Tipy na referáty:

1. Je bydlení věc veřejná?
2. Má se stát angažovat v bytové výstavbě? V jejím financování? Ve vytváření podmínek pro výstavbu? Je stát zodpovědný za vytváření startovacích podmínek pro mladé rodiny?
3. Stavební spoření. Co je jeho smyslem; k čemu slouží; je postradatelné, je využitelné?
4. Proč stát reguluje nájemné. Komu regulace prospívá a koho poškozuje? Jaké má ekonomické dopady? Jaké jsou ekonomické náklady regulace nájemného?
5. Jak provést deregulaci nájemného.
6. Klady a zápory privatizace obecních bytů.

Byty v ČR - podíl a struktura nájemního sektoru

Základní sektory bytového fondu v ČR v roce 1999
(celkem 3,73 mil. bytů) - s vyznačením typu nájemného

3. ŠKOLNÉ NA VŠ

(za kolik by jste prodali/koupili titul Ing.?)

Problematika školného úzce souvisí se systémem přijímacích zkoušek na VŠ. Za současného systému jsou náklady na vysokoškolské vzdělání hrazeny státem. Vzhledem k tomu, že poptávka po tomto státem placeném studiu je větší než nabídka, existuje systém přijímacích zkoušek. I když je teoreticky možné, že by stát razantním zvýšením financí VŠ tento rozdíl odstranil, není to příliš pravděpodobné. Školné umožňuje zvýšit počty přijímaných studentů, protože tím VŠ dostanou další zdroj financí. Studenti se ovšem budou více podílet na financování studia. Vydělali by na tom ti, kteří se za současného systému na VŠ vůbec nedostanou, prodělali by ti, kteří se na ně za současných podmínek dostávají. VŠ (čti učitelé) jsou v zásadě lehce proti školnému, protože na jedné straně by peníze navíc uvítaly, na druhé straně mají strach z nutnosti obhajovat kvalitu a z toho vyplývajících změny existujícího stavu. Kromě toho problematika školného souvisí s dalšími zajímavými otázkami. Mělo by být odstupňováno podle finanční náročnosti studia, podle následujících výdělků, podle sociální situace? Jak spravedlivý je současný systém a byl by ten nový lepší? Je spravedlivé, že šance dítěte z dělnické rodiny má mnohem menší šanci dostat se na VŠ než dítě rodičů-vysokoškoláků?

Tipy na referáty:

1. Neměly by se vysoké školy otevřít každému? Co je lepší, když někdo nestuduje protože nemá peníze nebo že neuspěl u přijímaček? Jaké jsou náklady, přímé nepřímé?
2. Je morální, že studujete zadarmo? Měli by jste si hradit plné náklady na studium; část; jakou část? Kdo tedy platí studium?
3. K čemu je studium na ekonomické vysoké škole? Vzdělání, kontakty, znalosti, titul?
4. Monopolizují si veřejné vysoké školy vzdělání? Mají možnost soukromé vysoké školy prorazit?
5. Na co se mají VŠ zaměřit? Výuka, věda, zábava, služba společnosti?
6. Jak ovlivňovat VŠ obory. Co lidé chtějí, po čem je poptávka teď, v budoucnosti?

4. DISKRIMINACE ŽEN NA TRHU PRÁCE

Diskriminovat znamená někoho záměrně poškozovat. V centru problému diskriminace žen (Romů/mladistvých) na trhu práce spočívá otázka, zda zaměstnavatelé záměrně diskriminují (poškozují) tyto skupiny a vědomě jim platí za stejnou práci (=stejný výkon) méně než kolik by zaplatili mužům (ne-Romům/ne-mladistvým). Anebo se jedná o důsledek nedokonalých (asymetrických) informací na trhu práce, kdy zaměstnavatelé nejsou schopni odlišit ženy, které dávají přednost práci před rodinou, ze skupiny všech žen, skupinu pracovitých Romů ze skupiny všech Romů a skupinu absolventů s pracovními návyky a zkušenostmi ze skupiny všech absolventů. Zodpovězení této otázky je pak klíčové pro volbu vhodné hospodářské politiky. Jestli je správná odpověď první, pak anti-diskriminační zákonodárství typu kvót a rovných příležitostí bude účinné a snad i efektivní. V případě platnosti druhé hypotézy tomu tak nebude, neboť příčiny jsou jiné a tyto opatření mohou být kontraproduktivní. Například zákaz otázek na rodinný stav či uvažovaný počet dětí u žen nezvýhodňuje ženy oproti mužům, nýbrž upřednostňuje ženy preferující rodinu před ženou preferující kariéru.

Tipy na referáty:

1. Jaké jsou příčiny rozdílů v platech u mužů a žen
2. Jaký je váš názor na politiku rovných příležitostí
3. Jsou ženy na trhu práce diskriminovány?

Zdroj Informací:

<http://www.czso.cz/csu/ediciplan.nsf/p/1415-03>

5. KARTEL PHM

Z hlediska obecné ekonomické teorie je pohlíženo na kartel jako na negativní jev, protože v jeho důsledku se oligopol chová jako monopol a zdůrazňují se tak problémy nedokonalé konkurence (ztráty mrtvé váhy, potlačení inovativnosti, atd.). Klíčovou otázkou představuje, zda k jejich vzniku v moderních ekonomikách dochází. Kartelové dohody jsou protizákonné, tudíž jejich uzavíráním manažeři ve vysokých pozicích silně riskují minimálně svoji reputaci a dále teorie her nabízí silné důkazy ohledně nestability koalic za situace, kdy jednomu z účastníků se silně vyplatí uzavřenou dohodu porušit (snížením ceny a v důsledku toho prudkým zvýšením tržního podílu). Vzhledem k ilegálnosti dohod se k uzavření kartelových dohod žádný z účastníků dobrovolně nepřiznává. Tudíž je na antimonopolním úřadě, aby takové chování prokázal.

Úřad pro ochranu hospodářské soutěže ukončil šetření v oblasti distribuce pohonných hmot. Úřad vydal 4. září 2002 prvoinstanční rozhodnutí, kterým zakázal zjištěnou aplikaci sladování cen a zároveň uložil pokutu, která v celkové výši dosahuje řádově několik set milionů korun. Jedná se o nejvyšší pokutu v historii úřadu.

„Šetření bylo dlouhodobé, poměrně složité, tak jak bývá u kartelových dohod zvykem. Objektivnímu posouzení tohoto cenového problému věnoval úřad velké úsilí a čas, aniž by měl jakoukoliv podporu od jiného státního orgánu,“ uvedl předseda Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže Josef Bednář.

Účastníci řízení podali proti rozhodnutí úřadu rozklad.

Tipy na referáty:

- Vymezení kartelu. Teoretické a legislativní definice. Co je a co není kartel. Konkrétní případy od nás i ze zahraničí; současné i historické.
- Je logické, aby distributoři pohonných hmot na našem trhu uzavírali mezi sebou kartelové dohody? Jakou mají motivaci, kdo ji má kdo ne? Proč riskují potíže, problémy či vězení?
- Jakými alternativními důvody lze vysvětlit shodné ceny benzínu u jednotlivých pump v rámci jednoho města či regionu?
- Zhodnocení činnosti Úřadu pro hospodářskou soutěž v oblasti potírání kartelových dohod. Jak je zneužitelný a ovlivnitelný, opravdu je nezávislý? Jak se staví ke státním kartelům (garantované ceny v zemědělství)
- OPEC. Jeho historie a současnost. Principy fungování. Rozdíl mezi OPEC a domácími distributory pohonných hmot.

Distribuce pohonných hmot – chronologie případu

- **ÚOHS vydal dne 4.9.2002** prvoinstanční rozhodnutí, kterým uložil pokutu v souhrnné výši 313 mil. korun šesti distributorům pohonných hmot. Společnosti AGIP Praha, a.s., Aral ČR a.s., BENZINA a.s., CONOCO Czech Republic s.r.o., OMV Česká republika, s.r.o. a Shell Czech Republic a.s. tím, že v období od 28.5.2001 nejméně do konce měsíce listopadu roku 2001 upravovaly ve vzájemné shodě prodejní ceny automobilového benzínu Natural 95, porušily zákon o ochraně hospodářské soutěže. Uvedeným jednáním ve vzájemné shodě narušily hospodářskou soutěž na trhu automobilových benzínů dodávaných spotřebitelům prostřednictvím čerpacích stanic. Úřad účastníkům řízení jednání ve vzájemné shodě do budoucna zakázal a uložil pokutu v úhrnné výši 313 mil. Kč. **Jedná se o nejvyšší pokutu v historii úřadu.** Proti prvostupňovému rozhodnutí Úřadu byl podán rozklad.

- Dne 16.6.2003 **bylo v dané věci vydáno druhostupňové rozhodnutí**, kterým předseda ÚOHS **věc vrátil správnímu orgánu prvního stupně k novému projednání.** Důvodem tohoto postupu byly zejména **závažné procesní námitky** vznesené všemi účastníky řízení o odepření správního orgánu **umožnit jim nahlédnout do těch částí spisu,** jež obsahovaly významné podklady pro rozhodnutí, respektive důkazy o vytýkaném jednání ve vzájemné cenové shodě, s tím, že jde o údaje tvořící obchodní tajemství jednotlivých účastníků řízení a dalších soutěžitelů.

- Dne 6.10.2003 ÚOHS vydal **nové prvoinstanční** rozhodnutí, kterým bylo **opět konstatováno porušení zákona.** Pět společností byly znovu uloženy pokuty, a to společnosti AGIP Praha ve výši 20 mil. Kč, společnosti BENZINA 98 mil. Kč, společnosti ConocoPhillips Czech Republic 22 mil. Kč, společnosti OMV Česká republika ve výši 68 mil. Kč a společnosti Shell Czech Republic ve výši 65 mil. Kč. Se společností Aral bylo řízení zastaveno, tato firma sloučením s BP Czech Republic zanikla. **Proti rozhodnutí podali účastníci řízení rozklad.**

- Svým rozhodnutím ze dne 5.2.2004 **vrátil** předseda ÚOHS Josef Bednář znovu věc správnímu orgánu prvního stupně **k novému projednání a vydání rozhodnutí.** Důvodem bylo především předchozí zastavení správního řízení se společností Aral.

- Dne 29.3.2004 bylo vydáno nové prvoinstanční rozhodnutí, kterým ÚOHS opět konstatoval porušení zákona a uložil pokuty šesti distributorům pohonných hmot. **Účastníci řízení podali rozklad.**

Odbor tisku a informací ÚOHS